

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Osijek, Zagreb, 31. ožujka 2014.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine

U javnoj raspravi prijedlog Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu

Dana 17. ožujka 2014. godine u Ministarstvu branitelja predstavljen je prijedlog Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, prema kojem bi žrtve trebale ostvariti pravo na psihosocijalnu i zdravstvenu pomoć, besplatnu pravu pomoć, rehabilitaciju i pravo na novčanu naknadu.

Prijedlogom Zakona utvrđen je postupak za ostvarivanje prava žrtava seksualnog nasilja, a status žrtve odredio bi se na temelju dokaza, nalaza i mišljenja nadležnog neovisnog i stručnog povjerenstva.

S obzirom da se trenutno u državnom proračunu ne mogu osigurati sva novčana sredstva za isplatu naknada žrtvama, trebala bi biti osnovana Fondacija za žrtve seksualnog nasilja. Visina naknade štete, osnivanje, način poslovanja, prikupljanje prihoda te ostale zadaće bile bi regulirane posebnim zakonom.

Javna rasprava povodom predstavljenog prijedloga Zakona trajat će 45 dana.

Podaci o silovanima i seksualno zlostavljanima tijekom Domovinskog rata

Prema navodima DORH-a, MUP RH je utvrdio da postoji sumnja da bi tijekom Domovinskog rata nad 182 žrtve mogli biti počinjeni ratni zločini silovanjem ili drugim oblicima seksualnog zlostavljanja. Dodatnim provjerama utvrđeno je da su neke od potencijalnih žrtava u međuvremenu preminule, neke su državnim odvjetnicima izjavile da nad njima nije bilo počinjeno silovanje niti drugi oblik seksualnog zlostavljanja koje bi bilo moguće podvesti pod neko od obilježja kaznenog djela ratnog zločina počinjenog nečovječnim postupanjem, a neke od potencijalnih žrtava otklonile su svaku mogućnost davanja iskaza.

Po evidencijama nadležnih državnih odvjetništava, ratni zločin počinjen silovanjem sigurno je počinjen na štetu tek 57 žrtava, pretežno ženskih osoba. Od toga su u odnosu na 36 žrtava pokrenuti kazneni postupci, koji su u različitim stadijima. Zbog kaznenog djela ratnog zločina počinjenog silovanjem osuđeno je 15 počinitelja.

Nedostatak potpore od strane državnih institucija, neprepoznavanje i nepriznavanje patnje žrtava seksualnog zlostavljanja u društvu te društvena stigmatizacija utječu na slabo prijavljivanje ovih zločina. Podaci mnogih svjetskih istraživanja pokazuju kako na jedan prijavljen slučaj silovanja dolazi 15 - 20 neprijavljenih.

Nažalost, žrtve seksualnog nasilja samo su jedan dio korpusa civilnih žrtava. Među civilnim žrtvama rata su i roditelji ubijene djece, zatočenice i zatočenici logora, žrtve granatiranja, mina, stradali na radnom mjestu za vrijeme radne obveze...

Inicijativa za donošenjem zakona o pravima žrtava seksualnog zlostavljanja je dobra, no nakon njegovoga donošenja nužno mora uslijediti i donošenje zakona ili paketa zakona kojim bi se regulirao status i omogućilo obeštećenje svih kategorija civilnih žrtava rata.

Rekonstrukcija događaja u Gruborima

Dana 28. veljače 2014. godine održana je rekonstrukcija događaja koji su predmet kaznenog postupka što se pred Županijskim sudom u Zagrebu provodi protiv optuženih Frane Drlje i Bože Krajine, pripadnika Antiterorističke jedinice Lučko optuženih za ratni zločin počinjen u Gruborima 25. kolovoza 1995. godine.

Tijekom rekonstrukcije se obišlo selo u kojem je neposredno nakon Vojno-redarstvene akcije (VRA) "Oluja", tijekom akcije čišćenja terena, na kućnom pragu ubijeno šestero civila srpske nacionalnosti. Nekoć vrlo lijepo i pitoreskno selo danas je posve pusto, zaraslo u korov. Spaljene i oronule kuće prepune su odjeće, cipela, tanjura, Vrijeme kao da se zaustavilo tog 25. kolovoza 1995. godine.

Na terenu su ispitana dva svjedoka: Veselin Karanović i Karolj Dondo. Potonji svjedok, u kritično vrijeme časnik za vezu hrvatskih snaga koji je komunicirao s predstavnicima međunarodne zajednice, UN-om i EU-om, ušao je u selo odmah nakon masakra. O tome je na glavnoj raspravi izjavio: „*Slike iz Grubora, zaselka do kojeg se dolazi strmim, kamenim putem, bile su grozne. Šokantne slike koje me i danas prate. Bilo je ubijeno staro i nemoćno stanovništvo, osim jednog mlađeg koji je ležao potrbuške. U potkrovlju jedne kuće bio je starac, za kojeg su nam rekli da je bio nepokretan, i on je bio prostrijeljen. Prizor je bio grozan. U jednoj kući našli smo samo torzo izgorjele žene koja je isto bila nepokretna. Stara žena koja nije mogla pobjeći iz zapaljene kuće. Vidio sam i ubijenu stoku, kravu i psa...*“

Započela rasprava u postupku protiv okrivljenog za zločine u Baranji, Hrvatskoj izručenog iz Njemačke

Dana 12. ožujka 2014. godine započela je glavna rasprava u postupku protiv Ibrahima Kovačevića, u listopadu 2013. godine uhićenog u Njemačkoj na temelju međunarodne tjeralice te prema Europskom uhiđenom nalogu 10. siječnja ove godine izručenog Hrvatskoj.

Kovačević je jedanaestookrivljeni na optužnici koju je Županijsko državno odvjetništvo (ŽDO) u Osijeku 2001. godine podiglo protiv čak 58 osoba, zbog zločina počinjenih na području Baranje. Kovačevića se konkretno tereti za uhićenja i fizička zlostavljanja više osoba, prijetnji jednoj obitelji, zbog kojih su morali napustiti Baranju, te odvoženja zatvorenika iz Belog Manastira u zatvore u Borovo i Dalj.

Optužnica za zločine počinjene u Belom Manastiru i drugim mjestima Baranje

Optužnicom ŽDO u Osijeku od 3. travnja 2001. godine optuženi su Svetislav Vranić i još 57 osoba zbog počinjenja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120. st. 1. OKZ RH.

Dostupnim optuženicima, pripadnicima različitih paravojskih ili parapolicijskih snaga, suđeno je u razdvojenim postupcima. Tako je Stokan Sekanić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 godina. Nakon provedenog postupka i prekvalifikacije na oružanu pobunu, odbijena je optužbe protiv Branka Mumleka, kao i Nikole Alaice, Drage Karagaće, Mile Bekića, Milana Prusca i Srete Jovandića. Nakon dugotrajnog postupka, koji je višekratno ponavljan, na 3 godine i 6 mjeseci zatvora osuđen je Petar Mamula.

Zoranu Vukšiću, Branku Hrnjaku i Slobodanu Strigiću, zbog protupravnih uhićenja, zlostavljanja te usmrćenja najmanje šest osoba sudi se pred Višim sudom u Beogradu. Presudom istog suda Velimir Bertić pravomoćno je osuđen na godinu i šest mjeseci zatvora.

Protiv 17 okrivljenika optužnica je u međuvremenu prekvalificirana i postupak je obustavljen. Ostali optuženici nedostupni su pravosudnim tijelima Republike Hrvatske. Zanimljivo je da je među njima i Željko Milovanović, neposredni izvršitelj ubojstva novinara Ive Pukanića i Nike Franića u Zagrebu 2008. godine, zbog čega je u Hrvatskoj u odsutnosti osuđen na 40 godina zatvora.

Vrhovni sud ukinuo dvije prvostupanjske osuđujuće presude

a) opt. Nikši Beari

Žalbena vijeće Vrhovnog suda Republike Hrvatske (VSRH) ukinulo je prvostupanjsku presudu Vijeća za ratne zločine Županijskog suda u Splitu od 2. prosinca 2013. godine kojom je Nikša Beara, nakon provedenog obnovljenog

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

postupka u njegovoj prisutnosti, osuđen na 3 godine i 10 mjeseci zatvora jer je kao pripadnik tzv. Martićeve milicije u Kninu zlostavljao zarobljene pripadnike hrvatskih snaga.

Zbog navedenog zločina Beara je 1993. na Okružnom sudu u Šibeniku u odsutnosti osuđen na 6 godina zatvora.

b) opt. Miloradu Momiću

Žalbeno vijeće VSRH ukinulo je 11. ožujka 2014. presudu Županijskog suda u Vukovaru kojom je opt. Momić 21. prosinca 2013. osuđen na 3 godine zatvora jer je 2. rujna 1991., kao pripadnik Teritorijalne obrane (TO) Berak, u Oroliku, zajedno sa još 11 pripadnika TO, zarobljenom Stanku Penaviću zadao veći broj udaraca rukama i nogama, na kojima je imao obuvene vojničke čizme. Oštećeni Penavić je pri tom izgubio svijest te zadobio više prijeloma.

Momića se prvotno teretilo za ubojstvo tri osobe te za fizičko zlostavljanje daljnje tri osobe, no tijekom postupka tužiteljstvo je od svih tih inkriminacija odustalo.

Momić je uhićen 31. siječnja 2011. godine u francuskim Alpama. Do uhićenja je živio pod imenom Guy Monier. Dana 2. rujna 2011. godine izručen je Hrvatskoj. U trenutku kada je VSRH ukinuo presudu, Momić je već odslužio kaznu na koju je bio (nepravomoćno) osuđen.

ŽDO u Osijeku Momića tereti i da je kao pripadnik postrojbe „Škorpioni“, koja je bila pridružena Vojsci Republike Srpske, sudjelovao u ubojstvu šestorice bošnjačkih civila u srpnju 1995. u mjestu Godinske Bare, u blizini Trnova, u BiH. Ovaj je postupak ŽDO u Osijeku preuzelo od srbijanskog tužiteljstva, koje Momića također tereti za ovaj zločin.

S obzirom da je Momić Hrvatskoj izručen samo zbog zločina u Berku, od Francuske je zatraženo odobrenje za kazneni progon za zločin počinjen u Trnovu. Kako odobrenje nije stiglo, Momić je nakon odsluženja kazne izrečene nepravomoćnom presudom za zločin u Berku, koja je sredinom ovoga mjeseca ukinuta, pušten na slobodu.

Odluka o izručenju optuženog za zločine u Berku

Gojka Erera, kojeg se optužnicom ŽDO u Vukovaru tereti za počinjenje ratnog zločina nad civilima u Berku kod Vukovara, dana 21. ožujka 2014. godine Malta je izručila Hrvatskoj. Trenutno se nalazi u osječkom zatvoru.

Procesuiranje zločina počinjenih u Berku

Istraga zločina počinjenih u Berku vođena je 90-ih godina, protiv čak 53 okrivljenika. Svjedoci, uglavnom prognanici, ispitivani na sudovima u Rijeci, Puli, Zagrebu, Osijeku,...

ŽDO u Vukovaru je 5. travnja 2006. godine podiglo optužnicu protiv 35 osoba (opt. Mihajlo Erer i dr.). Optuženicima je stavljeno na teret da su nakon okupacije Berka, sela sa većinskim hrvatskim stanovništvom, osnovali tzv. Štab teritorijalne obrane te u cilju da područje Berka učine srpskim etničkim područjem, preostali dio nesrpskog stanovništva ubijali, protupravno odvodili u logor, mučili i nečovječno postupali, ..., zbog čega su gotovo sve hrvatske obitelji morale napustiti svoje kuće i prijeći na slobodni dio Republike Hrvatske.

U optužnici je poimenično navedeno 40 ubijenih ili nestalih mještana Berka. 120 mještana Berka bilo je zatočeno u uspostavljenom logoru. No od 35 optuženih, za čak 17-oricu u optužnici nisu navedene konkretne radnje koje im se stavljaju na teret.

Do sada je postupak vođen protiv petorice dostupnih optuženika. No tek je Stevan Perić, koji je u vrijeme počinjenja zločina imao nepunih 17 godina, zbog zlostavljanja zatočenih civila 2007. godine osuđen na 3 godine i 6 mjeseci zatvora. Tijekom prvostupanjskog postupka tužiteljstvo je odustalo od optuženja Petra Gunja i Slobodana Vučetića, dok je postupak protiv Mirka Vujića obustavljen zbog njegove bolesti, odnosno raspravne nesposobnosti.

Krajem 2008. godine ŽDO u Vukovaru izmijenilo je optužnicu, prekvalificiravši kazneno djelo iz optužnice na oružanu pobunu u odnosu na 12-oricu optuženika, pa je 20. veljače 2009. godine obustavljen kazneni postupak u odnosu na njih. Preostalu 19-oricu optuženika i dalje se teretilo za ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Postupak se nakon izručenja iz Francuske vodi i protiv Milorada Momića, o čemu je bilo riječi u prethodnom članku.

Rasprava pred Međunarodnim sudom pravde po tužbama za genocid

Od 3. ožujka 2014. godine pred Međunarodnim sudom pravde traje rasprava po međusobnim tužbama Hrvatske i Srbije za genocid.

Jednomjesečna rasprava započela je izlaganjem hrvatskog pravnog tima.

U petodnevnom izlaganju hrvatski pravni tim ukazao je na uspon ekstremnog srpskog nacionalizma; „govor mržnje“ usmjeren protiv Hrvata i „demonizaciju“ Hrvatske, koja je izjednačavana sa ustaškom Nezavisnom Državom Hrvatskom; težnju za uspostavljanjem Velike Srbije, čiji je „glavni arhitekt“ bio Slobodan Milošević; „srbijanizaciju JNA“, njenu „lažnu neutralnost“ u prvoj fazi sukoba, kao i njenu ulogu u naoružavanju i usmjeravanju raznih srpskih snaga angažiranih u genocidnoj kampanji u Hrvatskoj, koju je Srbija „poticala, organizirala, kontrolirala i omogućila“; znanje Srbije o „genocidnim aktivnostima na području Vukovara“, kao i nesprječavanje i nekažnjavanje počinitelja; primjere hrvatskih mjesta koja su srpske snage opustošile i pobile stanovnike koje su ondje zatekli; obrazac napada srpskih snaga na hrvatska sela i gradove sa „jasnom namjerom uništenja“ civilnog stanovništva; činjenje zločina od strane JNA i njoj podređenih regularnih i paravojnih formacija; sve s motivom pripajanja tuđeg teritorija i težnjom srpskog rukovodstva za etnički čistom Velikom Srbijom.

U drugom tjednu uslijedilo je odgovor srbijanskog pravnog tima.

Srbijanski tim priznao je da su u Hrvatskoj počinjeni teški zločini, uz ogradu kako nema dokaza da su „dosegli razmjere genocida“, te tvrdnju da Srbija ne može biti odgovorna za djela i propuste prije 27. travnja 1992. godine, kada je SR Jugoslavija formalno uspostavljena kao država.

S druge strane, zločini počinjeni nad Srbima tijekom Vojno-redarstvene akcije „Oluja“, po srbijanskom timu, sadrže sve elemente genocida, uključujući i specifičnu namjeru. „Čvrsto se oslanjajući“ na transkript sastanka na Brijunima predsjednika Franje Tuđmana s najvišim političkim, vojnim i policijskim dužnosnicima Hrvatske od 31. srpnja 1995. godine, srbijanski pravni tim smatra da je ondje skovan plan uništenja „dijela srpske etničke grupe u Krajini“. Na genocid, po srpskom timu, ukazuje i neselektivno granatiranje krajinskih gradova, prisilno premještanje civila, masovna ubojstva Srba koji su odlučili ostanu, napadi na izbjegličke kolone, pljačke i razaranja napuštenih kuća i uvođenje administrativnih mjera kojima je onemogućavan povratak izbjeglih Srba.

Treći tjedan započeo je odgovorom hrvatskog tima na protutužbu Srbije... Okončan je ocjenama hrvatskog pravnog tima da je iznijeto dovoljno dokaza o odgovornosti Beograda za genocid nad hrvatskim stanovništvom od 1991. do 1995. godine te zahtjevom za kaznenim progonom odgovornih, dostavljanjem informacija o nestalima, vraćanju kulturnog blaga i reparacijama za štetu nanijetu tijekom sukoba.

Rasprava će trajati do 1. travnja 2014. godine. Očekuje se da će presuda biti objavljena godinu dana od završetka rasprave.

Odjeci postupka u Hrvatskoj i Srbiji

Od započinjanja postupka pred Međunarodnim sudom pravde, u medijima se učestalo navode različiti podaci o broju žrtava. Pritom se nerijetko iznose paušalne, netočne i neprovjerene informacije.

Prilikom iznošenja hrvatske tužbe, u više navrata je naveden podatak od oko 12.500 žrtava na hrvatskoj strani, iako u Hrvatskoj nikada nije objavljen poimenični popis žrtava rata. Osobito su prijeporni podaci o poginulim i ubijenim civilima.

S druge strane, u protutužbi Srbije iznosi se podatak od 1.719 Srba stradalih u VRA „Oluji“. I ovdje moramo konstatirati da ne postoji poimenični popis stradalih, a neki od izvora u Srbiji, koje navode zastupnici protutužbe, pravdajući spomenutu brojku, su vrlo upitne vjerodostojnosti, s popisom žrtava koji sadrži niz nepravilnosti i netočnih podataka.

Prvi dani rasprave izazvali su ogroman interes medija. No kako rasprava odmiče, interes medija slabi. U nekim radikalno desnim tjednicima u Hrvatskoj za eventualni neuspjeh hrvatske tužbe već se unaprijed okrivljuje „izdajice“, koji su pokazali skepsu prema tužbi. Sasvim simetrična situacija je u Srbiji.

Novosti sa MKSJ

Neće se preispitivati pravomoćna oslobađajuća presuda Momčilu Perišiću

Odbačen je zahtjev haškog tužiteljstva da Žalbeno vijeće „u interesu pravde” preispita (pravomoćnu) presudu kojom je bivši načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije Momčilo Perišić oslobođen odgovornosti za pomaganje i podržavanje zločina u Sarajevu i Srebrenici. Perišić je, podsjetimo, prvostupanjskom presudom bio osuđen na 27 godina zatvora.

Zahtjev tužiteljstva, podnesen 3. veljače 2014. godine, posljedica je presude Žalbenog vijeća u predmetu *Šainović i drugi*, donesene krajem siječnja, u kojoj je zauzet drugačiji stav o „konkretnoj usmjerenosti“ kao elementu odgovornosti za pomaganje i podržavanje nego što je bio stav Žalbenog vijeća koje je Perišića oslobodilo optužbe. Žalbeno vijeće u predmetu *Šainović i drugi*, ukazalo je tužiteljstvo, ocijenilo je da su zaključci iz presude Perišiću zasnovani na „očigledno pogrešnom standardu, u suprotnosti sa prevladavajućom sudskom praksom”.

U odluci kojom je odbaćen zahtjev za preispitivanjem, koju je potpisao sudac Meron, navodi se da Žalbeno vijeće nema mogućnost preispitivati vlastitu presudu jer Statut Tribunala ne predviđa pravo na drugostupanjsku žalbu.

Time je, što se tiče MKSJ-a, slučaj Perišić okončan. No za očekivati je da će se, u kontekstu ulaska Srbije u EU, aktualizirati predmet u kojem ga je hrvatsko pravosuđe u odsutnosti osudilo na 20 godina zatvora. Zbog toga vjerujemo da ipak postoji mogućnost postizanja pravde.

U suđenju Karadžiću odbijeni dokazni prijedlozi tužiteljstva – iznošenje završnih riječi započinje 29. rujna

Nakon što je u 20. ožujka odbilo zahtjev tužitelja za ponovnim otvaranjem dokaznog postupka radi uvođenja nalaza sa ekshumacije masovne grobnice u rudniku Tomašica kod Prijedora, Raspravno vijeće je odbacilo i zahtjev za dodatnim pobijanjem nekih od dokaza Karadžićeve odbrane i zakazalo završne riječi za 29. rujna 2014. godine.

Zahtjev za uvođenjem dokaza o Tomašici je odbaćen zbog ocjene da bi produžetak suđenja, koje je u podmakloj fazi, bio “duži od minimalnog” i zato što identifikacija posmrtnih ostataka još nije okončana, tako da bi se moglo samo “spekulirati” o vezi ekshumiranih žrtava za konkretnim zločinima navedenim u optužnici protiv bivšeg predsjednika Republike Srpske.

U najvećoj masovnoj grobnici na Balkanu, na području Tomašice, u okolini Prijedora, u drugoj polovini 2013. godine pronađeno je 388 tjelesnih ostataka ubijenih Bošnjaka i Hrvata. Pretpostavlja se da je riječ o osobama iz okolnih prijedorskih sela - Biščani, Rizvanovići, Hambarine, Čarakovo, Rakovčani i Zecovi, ali i posmrtni ostaci ljudi iz logora Keraterm. Na tri do pet metara dubine ekshumirano je 275 kompletnih i 113 nekompletnih tjelesnih ostataka.

Zločini u prijedorskom kraju počinjeni su po ranije već viđenom scenariju. Dana 31. svibnja 1992. godine vlasti Republike Srpske u Prijedoru, putem lokalnog radija, naredile su nesrpskom stanovništvu da obilježi svoje kuće bijelim zastavama ili plahtama, i da pri izlasku iz kuća stave bijele trake oko rukava. Do kraja rata sa područja prijedorske općine ubijeno je preko 3000 osoba, a više od 30.000 je završilo u logorima Omarska, Keraterm i Manjača. U tom dijelu Bosne i Hercegovine do sada je otkriveno više od 130 masovnih grobnica, a samo na području Prijedora pronađeno ih je preko 60.

